

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

Κυρίες και κύριοι,

Ήθελα καταρχάς να επισημάνω κάτι αναφορικά με όσα μόλις είπε η Πρόεδρος του Τμήματος Φιλολογίας, κυρία Ελένη Καραμαλέγκου. Εκτίμησα ιδιαίτερα τη χρήση από την κυρία Καραμαλέγκου της λέξης «υπερηφάνεια». Το θεωρώ πολύ σημαντικό, διότι η Λαογραφία κατά τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε ανοδική πορεία, τουλάχιστον σε ό,τι αφορά το Τμήμα Φιλολογίας· έχει ανανεωθεί και εμπεδώσει έναν καινούργιο προβληματισμό, τον οποίο έχουμε όλοι μας καλοδεχτεί.

Βρίσκομαι στην προνομιακή θέση να σας καλωσορίσω απόψε και να σας μιλήσω με συντομία και για τον Στίλπωνα Κυριακίδη, χωρίς να θέλω να υπερκεράσω ή να αντικαταστήσω τους δύο επόμενους ομιλητές, όπως και για τον αποψινό μας ομιλητή, συνάδελφο κ. Βάλτερ Πούγχερ. Για τον Στίλπωνα Κυριακίδη θα μιλήσω, ως βυζαντινολόγος, για τη βυζαντινολογική του διάσταση. Είναι μία διάσταση την οποία πολλές φορές, επειδή η λαογραφική του πορεία είναι πιο σημαντική, συχνά λησμονούμε. Οι βυζαντινολόγοι τον ξέρουν και τον τιμούν, αλλά θα είναι όμως καλό ένα ευρύτερο κοινό, που έχει λαογραφική προοπτική, να δει τον Κυριακίδη από μία άλλη πλευρά, πολύ σημαντική αναμφίβολα.

Γεννημένος το 1887 στη σημερινή Κομοτηνή, την Γκιουμουλτζίνα, όπως ο ίδιος την αποκαλούσε και μάλιστα με περηφάνεια, με πολύ καλές σπουδές, μπαίνει πάρα πολύ νωρίς στον χώρο της επιστημονικής έρευνας. Ο Κυριακίδης δημοσιεύει την πρώτη του μελέτη σε ηλικία 23 ετών στο περ. «Λαογραφία», με τίτλο «Τα κατά τον γάμον έθιμα εν Γκιουμουλτζίνη». Την επόμενη χρονιά, 24 ετών, δημοσιεύει και την πρώτη του βυζαντινολογική μελέτη για ένα βυζαντινό αίνιγμα.

Ο Κυριακίδης ήταν προσωπικότητα, η οποία ουσιαστικά θεράπευσε και τους δύο χώρους που ανέφερα μόλις, δηλαδή τη Λαογραφία και τα Βυζαντινά, θα έλεγα δε εξίσου. Αβίαστα θα μπορούσαμε να τον θεωρήσουμε εθνικό ιστορικό, έστω κι αν ο όρος αυτός, που έχει όντως «υποφέρει», θα πρέπει να χρησιμοποιείται με εξαιρετική φειδώ. Το 1914, όντας καθηγητής στην Κύπρο, δημοσιεύει στον

«Νέον Ελληνομνήμονα» τον «Κατάλογο των χειρογράφων του Παγκυπρίου Γυμνασίου». Το 1926 εκλέγεται καθηγητής στην έδρα της «Θρησκείας των Αρχαίων Ελλήνων, του Ιδιωτικού Βίου και της Λαογραφίας», ανήκει δηλαδή, στην ομάδα των πρώτων καθηγητών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, και μάλιστα ήταν ο νεότερος από όλους. Πολύ αργότερα έλεγε γι' αυτόν ο Ιωάννης Κακριδής ότι ο Κυριακίδης ήταν ο εργατικότερος όλων σε βαθμό ώστε ο Κακριδής, όταν δεν τον έβλεπε στα Σπουδαστήρια της Σχολής, να θεωρούσε ότι κάτι συμβαίνει. Ο Κυριακίδης αρχίζει από το 1932 τη δημοσίευση σειράς μελετών υπό τον γενικό τίτλο «Βυζαντινά Μελέται», ανάμεσα στις οποίες ξεχωρίζει το εξαιρετικό του κείμενο για το πότε γράφτηκαν τα λεγόμενα «Ναυμαχικά» του Βασιλείου Λακαπηνού (1939), ένα θέμα για το οποίο μέχρι και σήμερα η επιστήμη προβληματίζεται. Η μελέτη του Κυριακίδη ήταν σαφώς καινοτόμα τότε. Επίσης στην ίδια σειρά εμφανίστηκε το περίφημο «Βολερόν» (1939).

Η διάσταση του εθνικού ιστορικού στον Κυριακίδη φαίνεται και από τη στάση που κράτησε κατά τη διάρκεια της Κατοχής, αδαμάντινη πραγματικά. Επισημαίνω εδώ ότι η Βέρμαχτ εξέδωσε τότε οδηγό της Πελοποννήσου, όπου η νεότερη Ελλάδα χαρακτηρίζεται απαξιωτικά, γίνεται λόγος για εξαφάνιση των αρχαίων Ελλήνων, για εγκατάσταση Σλάβων και άλλα συναφή. Το βιβλίο δημιούργησε αίσθηση εκείνα τα χρόνια και έπρεπε να δοθεί ασφαλώς απάντηση. Πραγματικά, μετά την λήξη του πολέμου, δύο μεγάλοι επιστήμονες, ο Κυριακίδης από τη μία πλευρά και ο Διονύσιος Ζακυθηνός από την άλλη, εκδίδουν δύο βιβλία που το ένα συμπληρώνει το άλλο. Ο Ζακυθηνός το περίφημο «Σλάβοι εν Ελλάδι» (1945) και ο Κυριακίδης το «Σλάβοι εν Πελοποννήσῳ» (1947), μελέτες που ανέτρεψαν με καταλυτικά επιχειρήματα τις παραπάνω θεωρίες.

Ο Κυριακίδης, ήταν διανοούμενος μεγάλης εμβέλειας. Το κύκνειο άσμα του ήταν βυζαντινό: δύο χρόνια πριν από τον θάνατό του (1964) εξέδωσε την περίφημη διήγηση για την κατάληψη της Θεσσαλονίκης από τους Νορμανδούς, η οποία είναι γραμμένη από τον Ευστάθιο Θεσσαλονίκης. Η έκδοση δημοσιεύτηκε στη σειρά του Βυζαντινού Ινστιτούτου του Παλέρμου, που εξέδιδε ο Bruno Lavagnini. Ο Κυριακίδης ετοίμασε την κριτική έκδοση του κειμένου, ενώ ο V. Rotolo το μετέφρασε στα Ιταλικά (1961). Πρόκειται για την έκδοση που χρησιμοποιούμε έως σήμερα.

Θα σταματήσω εδώ για τον Στίλπωνα Κυριακίδη ως Βυζαντινολόγο και θα ήθελα να πω δυο λόγια για τον Βάλτερ Πούχνερ, με τον οποίο μας συνδέουν πάρα πολλά. Ο Βάλτερ και εγώ βρεθήκαμε στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, περάσαμε πολλά χρόνια μαζί και έχουμε ανταλλάξει πάρα πολλά. Έχουμε ζήσει μαζί, με όλη τη σημασία της λέξης. Σε εκείνα τα δύσκολα χρόνια του Πανεπιστημίου Κρήτης, όταν το Πανεπιστήμιο «έφευγε» από τη μεταβατική του περίοδο και γινόταν πια αυτοδύναμο, με δικούς του πρυτάνεις και δικούς του προέδρους, ο Βάλτερ είναι ο πρώτος πρόεδρος που εκλέξαμε στο Τμήμα Φιλολογίας. Ήταν

εξαιρετικός πρόεδρος και χάραξε νέους δρόμους για το Τμήμα. Δεν δίδαξε μόνον Θεατρολογία αλλά και πολλά άλλα, όπως Λαογραφία αλλά και Μουσική. Έχω το αίσθημα, λοιπόν, ότι είναι ένας άνθρωπος με μεγάλη επίδοση σε ό,τι καταπιάνεται. Μου είχε πει κάποτε ότι υπολογίζει να φτάσει τις χίλιες μελέτες και να σταματήσει. Έχω το αίσθημα ότι δεν τήρησε αυτή την υπόσχεση, διότι έχει φτάσει τις 1.500 τουλάχιστον, και δείχνει να μην έχει καμία διάθεση να σταματήσει. Δεν ξέρω πού θα σταματήσουν τα βιβλία του, διότι έχει φτάσει τα 90. Ο αριθμός 100 είναι πάρα πολύ κοντά. Νομίζω ότι όλα μπορούμε να τα περιμένουμε από αυτόν και πολύ περισσότερα ίσως. Χαίρομαι που είναι ομιλητής απόψε και τον καλωσορίζω στο Τμήμα μας.

Σας ευχαριστώ πολύ.